

Jubileumboek "30 jaar gewogen en bewogen. Geschiedenis van de Gordel"

5 september heeft de 30ste Gordel plaats. Een jubileum - uitgave in een feestverpakking. Alle bekende ingrediënten zijn uiteraard opnieuw voorhanden om van dit massa-evenement een groot succes te maken: meer dan 800 km wandel- en fietsplezier, concerten met het kruim van de Vlaamse artiesten in Sint-Genesius-Rode, Overijse, Dilbeek en Zaventem, de vier klassieke Gordelptrefpunten, overal een ruim aanbod aan animatie, een gezellige sfeer, een hapje en een drankje, ... Kortom, alles om weer voor de tofste zondag van het jaar te zorgen.

Bij zo'n feesteditie mag, nee moet het natuurlijk ook nog iets meer zijn en mag er ook al eens teruggeblikt worden. Daarom verschijnt ter gelegenheid van dit lustrum een rijkelijk geïllustreerd boek over de geschiedenis van de Gordel: "30 jaar. gewogen en bewogen."

De Gordel is in die 3 decennia uitgegroeid tot de grootste sportieve happening in Vlaanderen. Maar de Gordel is natuurlijk nog veel meer dan dat. De Gordel, dat is de groene rand rond Brussel en vooral de strijd voor het behoud van het Vlaams karakter van die groene rand. Een symbool, maar tegelijk ook de kern van de ontvoogding en het zelfbewustzijn van de Vlamingen. De Gordel, dat is charme, maar ook offensief. De Gordel, dat is ontspanning, maar ook inspanning. Zich sportief laten gelden, maar ook maatschappelijk manifesteren. De Gordel, dat is 30 jaar politieke discussie rond de splitsing van BHV. Het volledige verhaal van de Gordel is beschreven in een mooi geïllustreerd boek van 238 bladzijden.

Het uiteindelijk mislukte Egmontpact, waarmee premier Leo Tindemans in 1977 een grote nieuwe stap in de federalisering van België wilde zetten, leidde tot een reeks acties in de gemeenten rond Brussel. Van die lange reeks zou de organisatie van de eerste Gordel in 1981 uiteindelijk het hoogtepunt vormen. Dossiers als de evolutie van de faciliteitengemeenten en de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV) lagen op dat moment al langer ter tafel, maar kregen door de weerklank van de acties voor het eerst aandacht in heel België.

In zeven hoofdstukken vertelt het boek het verhaal van wat door historici nu en later ongetwijfeld nog meer als een belangrijke periode in de politieke, sociale en culturele geschiedenis van ons land zal bestempeld worden. Hoewel het intussen een hoofdzakelijk sportief gebeuren is geworden, heeft de Gordel zijn wortels in de Vlaamse Beweging.

Dat dit gebied rond Brussel een politiek strijdtoneel blijft, blijkt duidelijk als Frans Van Mechelen, de CVP-minister van Nederlandse Cultuur van 1968 tot 1972 begin jaren zeventig, met een citaat uit Max Havelaars Multatuli naar de rand verwijst als 'prachtig rijk van Insulinde (voor Multatuli de voormalige Nederlandse kolonie Nederlands Indië, het huidige Indonesië) dat zich daar slingert om de evenaar, als een gordel van smaragd'. De minister doelt met dit citaat op het groene karakter van de rand rond Brussel, maar wil de 'smaragden' de vorm geven van cultuurcentra die de Vlaamse aanwezigheid in de regio moeten ondersteunen. Zo opent in 1973 inderdaad Cultuurcentrum Westrand in Dilbeek, krijgt ook Strombeek een CC, en wordt in Dworp Jeugdcentrum Destelheide ingeplant.

Na het mislukte Egmontpact van 1977 groeide in de rand rond Brussel het Vlaamse zelfbewustzijn. Vooral de burgemeesters van de gemeenten aan de noord- en westkant van de hoofdstad namen daarbij het voortouw. Hoewel eerst nog een betoging tegen het Egmontpact werd georganiseerd, rijpte al snel het

idee om geen agressieve campagne, maar net een heus charme-offensief te voeren. Geen actie tegen de Franstaligen, maar voor het behoud van het Nederlandstalig karakter van de Vlaamse gemeenten rond Brussel. Dat resulteerde in de slogan “Dilbeek, waar Vlamingen thuis zijn...”

Ten tijde van het Egmontpact wilden de onderhandelaars de splitsing van BHV verteerbaar maken door inschrijvingsrecht te verlenen aan de inwoners van de zes faciliteitengemeenten, plus de (deel)gemeenten Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Strombeek-Bever, Sint-Stevens-Woluwe, Sterrebeek, Beersel, Alseberg en delen van wijken in Vilvoorde, Jezus-Eik, Overijse, en Sint-Pieters-Leeuw. Door zich (fictief) in te schrijven in een Brusselse gemeente naar keuze, konden de bewoners van deze ‘Egmontgemeenten’ die daarvoor kozen hun administratieve, fiscale en gerechtelijke dossiers in het Frans laten afhandelen, en bij wetgevende verkiezingen voor de Kamer en de Gewestraad in Brussel (niet voor de gemeenteraad) op Franstalige lijsten blijven stemmen. In de zes faciliteitengemeenten zou dat recht permanent blijven gelden, in de andere gebieden zou het gelden voor een periode van 20 jaar - tot 1998. De voorgenomen beslissingen stuitten echter bijna onmiddellijk op weerstand omdat ze neerkwamen op de uitbreiding van de faciliteiten naar andere gemeenten dan de zes. In tegenstelling tot de Vlaamse onderhandelaars vonden de Vlaamse bewoners van de betreffende gemeenten deze prijs voor de splitsing te hoog. Bovendien bleek het opstellen van een definitieve tekst voor het pact een onoverkomelijk probleem. Arresten van de Raad van State maakten verdere gesprekken in kasteel Stuyvenberg noodzakelijk, maar ook het Stuyvenbergakkoord heeft het wantrouwen binnen de meerderheidspartijen niet op en op 11 oktober 1978 meldt Tindemans dan aan het parlement dat hij de grondwet geen ‘vodje papier’ vindt en gaat hij naar de koning om zijn ontslag in te dienen.

Ook de 6 faciliteitengemeenten rond Brussel (Sint-Genesius-Rode, Wemmel, Kraainem, Linkebeek, Drogenbos en Wezembeek-Oppem) werden bij de sensibilisering betrokken. Daar heette de slogan “Wij houden van alle mensen die het Vlaams karakter van onze gemeente eerbiedigen”. Zo ontstond het idee om de hegemonie en dat Vlaams karakter van die streek te illustreren, niet met een harde actie of een agressieve campagne, maar aan de hand van een fietstocht rond Brussel en dus door die Vlaamse rand. Op 27 september 1981 wordt dan de eerste Gordel gereden in Sint-Genesius-Rode, een initiatief van de Vlaamse actiecomités in samenwerking met een plaatselijke wielersclub. Sint-Genesius-Rode was toen nog de enige faciliteitengemeente die over een Vlaamse meerderheid beschikte en dus een Vlaamse burgemeester (Puck Algoet)

Over het aantal deelnemers aan de eerste Gordel staat niets vast. Zoals gezegd werd later het symbolische getal van 1302 naar voren geschoven. Maar er zijn cijfers te vinden die net boven en net onder dat getal liggen. De getuigen zijn het er wel over eens dat het deelnemersaantal van die orde van grootte was. Op de ochtend van Gordeldag was dokter Lermiaux in de radiostudio's van de BRT te gast voor ‘Kramiek’, een programma dat elke zondagmorgen tussen acht en tien werd uitgezonden en waarin de gast gedurende twee uur kon uitweiden over zijn bezigheden, in dit geval dus die van het actiecomité. Lermiaux: “Omdat ik op de radio te gast was, heb ik de eerste Gordel zelf niet zien vertrekken. Ik herinner me wel dat ik tien liedjes mocht kiezen voor het programma en dat er daar één van Jacques Brel tussen zat: Marieke, dat ik heel mooi vond. Maar natuurlijk draaide men dat liedje eerst om dan meteen te vragen waarom ik, die de Vlaamse zaak verdedigde, een Franstalig liedje koos, en dan nog van de man die onder vuur had gelegen vanwege ‘Les Flamandes’ (een lied waarmee Brel vooral de burgermoraal op de korrel nam). Daar moest ik me dus uitpraten door te zeggen dat we zo breed van geest waren dat we ook mooie Franstalige liedjes konden appreciëren.”

Naast het sportieve karakter kreeg de Gordel van meet af aan ook een muzikale stempel. Het is het begin van een traditie om bij elke Gordel ook een specifiek Gordelied te maken.

Toen in 1981 was Micha Marah echter bereid gevonden de actie van de zes faciliteitengemeenten te steunen met het speciaal daarvoor geschreven nummer ‘Ik hou van alle zes’. Het plaatje dat op 27 september uitkwam, werd grijsgedraaid op de lokale vrije radio's, maar stootte, onder meer door de bemiddeling van televisiemann Fred Jansen, door naar de nationale radio. Daar botste het trouwens nog even met de censuur omdat de tekst de naam van de politieke partij FDF bevatte - wat zeker in de periode voor de verkiezingen uit den boze was. Met een voor die tijd bijzondere technische ingreep werd ‘FDF’ op band vervangen door ‘alle zes’, zodat het lied opnieuw kon worden uitgezonden.

Bloso, dat op een bescheiden manier aan de eerste Gordel had meegewerkt, nam vanaf 1983 onder leiding van Armand Lams, de organisatie in handen. De Gordel wordt al snel een vlaggenschip van Bloso en door de professionele aanpak groeit de organisatie ook in geen tijd uit tot een sportief massa-evenement.

Op 7 september 1986 resulteert dat alles in een opkomst van maar liefst 21.930 deelnemers. Sint-Genesius-Rode wordt dus overspoeld door Gordelaars. Ook het lijstje met aanwezige politici liegt er niet meer om. Karel Van Miert, Vic Ancliaux, Annemie Neyts, Herman Van Rompuy, Eric Van Rompuy, Hugo Weckx, Jef Valckeniers, Frank Swaelen, en Gaston Geens zijn allemaal van de partij. Zij zijn bovendien getuige van een evenement dat veel getuigen zich nog met enige ontzetting herinneren. Vermits zowel de schoonzoon van Armand Lams als de schoonzoon van Puck Algoet paardenliefhebbers waren, trok er die dag door het centrum van Rode een stoet van tweehonderd ruiters en amazones, ook over het drukke Gordelplein. Met de aanwezigheid van de ruiters wilde Bloso benadrukken dat de ruitersport niet enkel was weggelegd voor een elitair (lees ook 'anderstalig') deel van de bevolking. Maar uiteindelijk was het voor de organisatoren een hele herademing toen de laatste paarden weer de Zoniënwoodlaan bereikt hadden. Ook André Lermينياux denkt er nog met enige huivering aan terug: "Ik heb mij daar nog behoorlijk bezorgd over getoond, maar gelukkig is dat zonder incidenten verlopen."

Eind jaren tachtig komen naast Sint-Genesius-Rode ook Dilbeek en Zaventem erbij als officiële startplaatsen. Later wordt Overijse het vierde Gordeltrefpunt. Behalve de klassieke 100km fietstocht biedt de Gordel intussen een brede waaier aan fiets- en wandelroutes. Van een wielertoeristentocht over 140km over mountainbike-parcours tot een sprookjeswandeling. Voor elk wat wils. Gevolg: het aantal deelnemers blijft spectaculair stijgen.

In 1991 komt oud-zwemkampioene Carla Galle aan het hoofd van Gordelorganisator Bloso. Twee jaar later illustreert het record van 112.655 deelnemers definitief het potentieel van de manifestatie. Het weer wil sindsdien wel eens tegenzitten, maar toch wordt het steeds verder uitgewerkte en op maat gesneden familie-evenement voor sportievelingen van alle slag een plek om jaarlijks af te spreken. De politieke agenda is nog van invloed, maar complexloze ontspanning primeert. De deelname van Wilfried Martens aan de Gordel van 1991 was één van zijn laatste wapenfeiten als eerste minister. De gebroeders Van Rompuy herinneren zich die rit overigens nog omdat Martens er op zijn Merckx-fiets al snel na het vertrek in Sint-Genesius-Rode af moest op de Alseberg. De Alseberg ligt er anno 2010 nog altijd, maar verder is het landschap van de rand rond Brussel ook de afgelopen twee decennia weer ingrijpend veranderd. Zowel sociologisch als politiek.

Elke Gordel heeft zijn eigen verhaal. Ook die worden in het boek stuk voor stuk beschreven. 30 jaar Gordel, dat betekent ontelbare anekdotes, heel wat amusante herinneringen, maar ook veel stof tot discussie. Want er was ook voortdurend kritiek en stelselmatig tegenkanting. Kleinere pesterijen en grotere ergernissen.

Laat er geen twijfel over bestaan: in de afgelopen dertig jaar heeft de organisatie van de Gordel inderdaad vrij stelselmatig te maken gehad met sabotage en vandalisme, en het strooien van nagels was daar vaak bij. Anderzijds is het ook zo dat wat betreft het strooien van nagels in al die jaren maar één keer een boosdoener min of meer op heterdaad werd betrapt. Dat verhaal dateert van 2006, en betrof een tweetalige advocaat uit Waterloo. Hij werd pal op de middag opgepakt in Rode, en de politie vond in zijn auto een verpakking met 4.200 duimspijkers en een aantal afgerukte wegwijzers. De man beweerde dat hij die spullen juist had gevonden op de weg en ze bij gebrek aan vuilnisbakken in zijn auto had gelegd...

Ook uit Vlaamse hoek kwamen er geregeld negatieve opmerkingen: door de klemtoon op het sportieve te leggen zou de Gordel zijn oorspronkelijke identiteit verloochenen. Feit is dat de Gordel altijd het Vlaams karakter van de manifestatie heeft willen beklemtonen, maar ook voortdurend huiverig is geweest voor extremistische standpunten.

Een groot deel van de discussie draait natuurlijk om perceptie. Een 'Vlaams karakter' betekent voor elke Gordeldeelnemer vermoedelijk wat anders. Dat de zachte aanpak een aantal andere zaken uitsluit, is ook een feit. Verenigingen als TAK en het Vlaams Belang worden op de Gordel zeker niet met open armen ontvangen. Ooit werden een aantal bussen met Vlaamse extremisten die vanuit Antwerpen onderweg waren naar de Gordel getipt en preventief aan de kant gezet voor een controle die lang genoeg duurde om hun bedoelingen te vrijdelen. De reflex om extremisme te weren was er overigens al in de begindagen. Het heeft de 'founding fathers' Herman Brijssinck en André Lermينياux altijd veel energie gekost om de kerk in het midden te houden. Brijssinck: "We kregen ook sympathie van 'leeuwenvlagfiguren', maar ik voelde aan dat ik die in toom moest houden. Ik liet hen bijna zweren het kalm te houden. Ik wou het woord 'strijd' bijvoorbeeld niet horen. We wilden de kwaliteit leveren waardoor men naar ons op kon kijken. Van zodra de pers dat flamingante element er uit zou lichten, zouden we alle inspanningen die we hadden geleverd hebben vernield."

Toch is zeker de jongste jaren voor een aantal politici de Gordel opnieuw het forum geworden om Vlaamse eisen kracht bij te zetten. Denk maar aan de discussie over de splitsing van het kiesarrondissement Brussel – Halle – Vilvoorde, dat sedert de hervorming van het kiesstelsel onder de regering Verhofstadt weer stevast bovenaan de politieke agenda staat.

Een volgende belangrijk jaartal in de communautaire geschiedenis is 1997, toen de Vlaamse Regering overging tot een striktere interpretatie van de taalregeling in de faciliteitengemeenten via de omzendbrief van toenmalig Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters (sp.a). De besturen van de faciliteitengemeenten mochten vanaf dan niet meer automatisch alle bestuursdocumenten in het Frans versturen naar Franstalige inwoners die daar eenmalig naar vragen. Bij elk nieuw contact met de gemeente moet er een nieuwe aanvraag tot vertaling worden gedaan. Langs Franstalige kant werd de omzendbrief gezien als een pesterij, en stuitte hij op heftig verzet. Langs Vlaamse kant was de redenering dat faciliteiten een hulpinstrument waren tot op het moment dat Franstalige inwoners voldoende Nederlands zouden kennen, een redenering die gevolgd werd door de Raad van State. 2004 was het jaar waarin de burgemeesters van de rand voor het eerst hun T-shirt met de eis tot onverwijld splitsing droegen, hoewel de krant De Morgen daags nadien kopte: 'Veel fietsers en een paar splitsers'. In 2005 kwam Yves Leterme (CD&V) voor het eerst als minister-president van Vlaanderen naar de Gordel. In 2006 paste zijn optreden al in de campagne voor de verkiezingen van het federaal parlement op 10 juni 2007. In 2007 bleef hij evenwel weg van de Gordel omdat de onderhandelingen voor de vorming van een regering onder zijn leiding spaak liepen op de communautaire agenda. 'Gordel politiker dan ooit' kopte De Standaard dan ook op in augustus 2007, daags voor de Gordel van dat jaar. Het zou tevens de Gordel zijn waarop Herman Van Rompuy, op dat moment pas aangesteld als koninklijk verkenner tijdens de onderhandelingen, voor het eerst sinds lang wegleef. Eric Van Rompuy droeg naar eigen zeggen dan weer voor de laatste keer zijn T-shirt met de eis tot splitsing: 'Als de kieskring volgend jaar niet gesplitst is, rij ik de Gordel niet. Uit schaamte.' Dat liet hij optekenen in De Morgen van 1 september 2007. Die belofte doet hij uiteindelijk geen gestand, al verruilt hij zijn T-shirt wel voor een exemplaar met de (pre-) historische Gordel-slogan 'Ik hou van alle zes'.

Een apart en volledig hoofdstuk in het boek is gewijd aan interviews met figuren die door de jaren een speciale band hebben opgebouwd met de Gordel. Zo komen Europees president Herman Van Rompuy en zijn broer Eric uitgebreid aan het woord. Zij waren nagenoeg elke editie van de partij. Ook die andere streekgenoten, de broers Koen en Kris Wauters, hebben veel met de Gordel te maken gekregen.

Dat in 1989 voor Clouseau gekozen werd om het derde officiële Gordellied te zingen, was inderdaad evenzeer een geniale als een logische zet. Zoals reeds vermeld was de vader van Koen en Kris Wauters, Herman Wauters, schepen van Cultuur en Sport in Sint-Genesius-Rode op het moment dat de eerste Gordel in 1981 werd verreden. Koen Wauters zou toen het Familiegordeltje nog op zijn kinderfiets hebben meegereden. Later zou hij zelfs één van de eerste jobstudenten worden die door Bloso werd aangeworven, om in de periode voor de Gordel assistentie te verlenen op het Gordelsecretariaat.

“30 jaar. gewogen en bewogen” is een toegankelijk boek, dat aan de hand van een manifestatie die uitgroeide tot een massa-evenement een beeld schetst van een problematiek die de streek en intussen het hele land al 3 decennia in haar greep houdt. Meer nog, met dit boek wordt verstaanbaar wat voor veel niet-inwoners van BHV tot nu toe onbegrijpelijk was. En dat aan de hand van een simpel verhaal over thuis zijn of thuis komen en zich thuis voelen. Van plaatselijk grondbeleid tot maatschappelijke integratie.

De inwoners in de rest van Vlaanderen kunnen de rand rond Brussel nu waarschijnlijk ook beter situeren dan dertig jaar geleden. Niet toevallig is 'De Groene Gordel' ook een toeristisch begrip geworden dat door de provincie Vlaams-Brabant wordt uitgespeeld. Ook de problematiek rond de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde heeft het besef nog aangescherpt dat de Gordel wellicht evenveel in beweging brengt dan hij zelf in beweging is

Vlaams-Brabant heeft dus nog altijd een grote aantrekkingskracht als vestigingsplaats. Niet alleen voor de mensen die dichtbij, maar niet in Brussel willen wonen, maar ook voor internationale 'expats' die in de internationale instellingen werken. De 'Europeanisering' van de rand is daarmee de belangrijkste evolutie die zich op dit moment doorzet. Uit recente bevolkingsstatistieken van Kraainem en Wezembeek-Oppem blijkt dat terwijl de bevolking er nog steeds stijgt, het aantal Belgen even sterk daalt. Twee derde van de woningen die te koop staan worden gekocht door eurocraten en andere expats. Ook de volwassen geworden kinderen van Franstaligen krijgen het daardoor moeilijk om in de buurt nog een betaalbare woning te vinden. In de twee genoemde faciliteitengemeenten ligt het aandeel niet-Belgen al op meer dan twintig procent.

Omdat de Gordel ook altijd genieten is, wordt dat zeker niet vergeten in het boek. Het laatste hoofdstuk beschrijft 30 originele streekrecepten.

“30 jaar. gewogen en bewogen” zal in een eerste oplage gratis verspreid worden door Bloso en de partners van de Gordel. Via www.bloso.be kan iedereen trouwens al deelnemen aan een leuke wedstrijd met als beloning zo'n uniek boek. Een boek dat treffend de geschiedenis van een streek verhaalt, die uitgroeide tot een nationale belangenkwestie. Een boek dat beschrijft hoe het Vlaams zelfbewustzijn uitgroeide tot sportieve happening en omgekeerd.

